

Österunda kyrka

Landskap/län: Uppland/Uppsala län

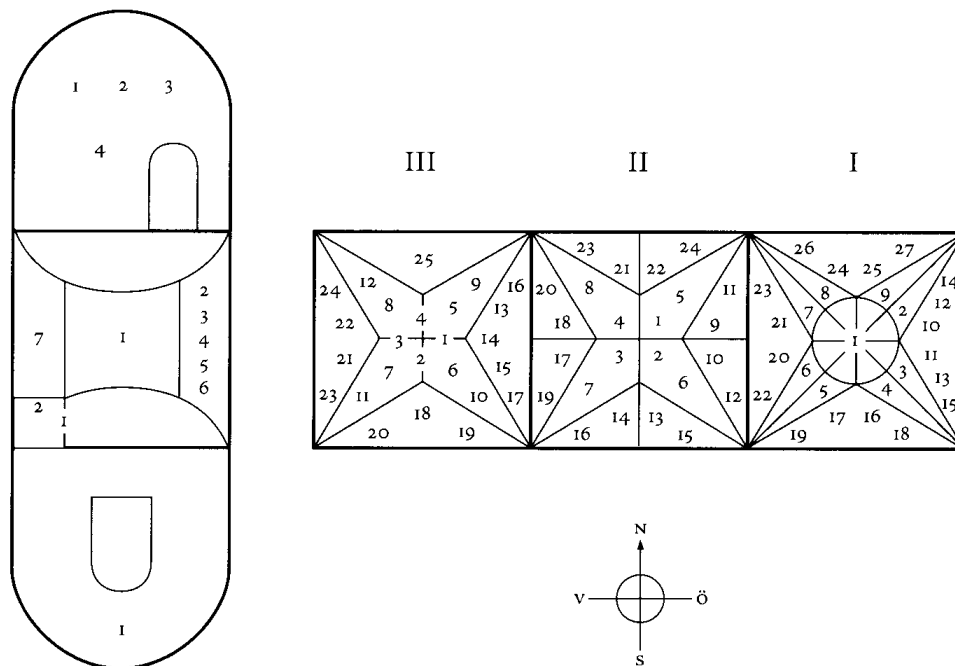
Kyrkoorganisation: Uppsala stift, Fjärdhundra församling

Plats: Österunda, Enköpings kommun

Koordinater: 59°48'50.32"N 17°6'41.96"Ö

Målningarnas skapelseperiod: Sena skapelseperioden, slutet av 1480-talet till början av 1500-talet

Målningarnas kondition: Mindre god till god

Kyrkan tillkom i slutet av 1200-talet eller början av 1300-talet. Vid mitten av 1400-talet tillkom troligen vapenhuset.

Kyrkan har målningar som har tillkommit vid två tillfällen. Vid mitten av 1400-talet försågs kyrkan med målningar som anses vara målade av den så kallade Ärentunaskolan. Dessa är delvis bevarade. När tegelvalv några decennier senare slogs i långhuset målades dessa av Albertus Pictor.

I samband med restaureringsarbeten på 1700-talet då bland annat fönstren vidgades så kalkade man över målningarna. Vid en restaurering 1961 knackades målningarna fram och konserverades.

Målningarna idag

Kyrkan har tre dekorerade stjärnvalv. Målningarna är ofta av rätt god kvalitet. Restaureringen som gjordes när målningarna knackades fram var förhållandevis rätt försiktig.

Målningar tillhörande ett äldre målningslager finns på väggarna i första och tredje travéerna. De är i sämre skick än de målningar som finns i valven. Väggarnas målningar är ofta fragmentariska.

Vapenhuset har ett tunnvalv som har en del dekorationer i form av slingor. På tunnvalvets östra och västra sidor och på vapenhusets väggar finns också målningar. Dessa är av varierande kvalitet, några av dessa är fragmentariska.

Målningarnas tillgänglighet

Kyrkan har en orgelläktare vid kyrkans västra travé. Orgeln täcker ingen av det västra valvets målningar. Däremot står orgeln på sådant sätt att den påverkar möjligheterna att på ett optimalt sätt fotografera en del av valvets målningar. Även de hängande lamporna stör möjligheten att få bra fotograferingsvinklar av en del motiv på orgelläktaren. Själva orgelläktaren döljer ett par motiv på pilasterkapitälerna. I vapenhuset skymms ett par av målningarna av ett skåp.

Travé I

Valvet

1. Stor ros. I svicklarna profilblommor.
- 2–9. Rankor.
- 10–11. Marias förhålligande (jfr BP 36/.q.).
12. Profetbröstdbild.
13. Profetbröstdbild.
14. Ärkebiskop Jakob Ulvssons vapen, en örnklo.
15. Ärkestiftets vapen, ursprungligen gult kors på röd botten.
16. Jesus uppväcker Lasaros (Joh 11:1–44; jfr BP 11/l).
17. Jesus och synderskan i farisén Simons hus (Luk 7:36 ff; jfr BP 13/n) (S).
18. Profetbröstdbild.
19. Profetbröstdbild.
20. Kains offer (1 Mos 4:3–5). Kain sågs som en typologisk förebild för Synagogan.
21. Abels offer (1 Mos 4:4). Abel sågs som en symbol för Kristus, och även för Kyrkan.
22. Stor röd fågel med tupphuvud på lång hals.
23. Fjädrar, ursprungligen sannolikt Fågel Fenix.
24. Jesu dop (Matt 3:13–17; Luk 3:21–22; jfr BP 9/i) (N).
25. Israeliternas vandring genom Röda havet (2 Mos 14:15 ff; jfr BP 9/i).
26. Profetbröstdbild.
27. Profetbröstdbild.

Väggarnas målningar tillhör ett äldre målningslager.

Travé II

Valvet

- 1–4. Åtta änglar i helfigur med språkband.
- 5–8. Rankor under änglarna.
9. Nådafadern, dvs. Gud Fader som håller korset med Kristus i sina armar (Ö).
10. Fyra adoranter, tre män och en kvinna.
11. Evangelisten Matteus symbol, en bevingad människa.
12. Evangelisten Johannes symbol, en örn.
13. Mose mottager Lagens tavlor på berget Sinai (2 Mos 31:18; jfr BP 35/.p.) (S).
- 14a. Henok upptages till himlen (1 Mos 5:24; jfr BP 34/.o.).

- 14b. Elias himmelsfärd (2 Kung 2:11; jfr BP 34/.o.).
15. Profetbröstdbild.
16. Profetbröstdbild.
17. Simson bänder isär lejonets käftar (Dom 14:5–6; jfr BP 28/.h.).
18. Simson bär Gazas stadsportar (Dom 16:1–3; jfr BP 29/.i.).
19. Evangelisten Lukas symbol, en oxe.
20. Evangelisten Markus symbol, ett lejon.
21. Kristi himmelsfärd (Luk 24:50–53; Apg 1:9–11; jfr BP 34/.p.).
22. Pingstundret, dvs. den Helige Andes utgjutande över apostlarna (Apg 2:1–4; jfr BP 35/.p.).
23. Profetbröstdbild.
24. Profetbröstdbild.

Pilasterkapitälerna i travé II

1. Groteskt profilansikte med huvudbonad mellan röda pälsben med bruna *socci*, röd svans. (NO)
2. Ljusrött fyrfota fabeldjur med vit orm i tasserna. (SO)
3. Fyrfota fabeldjur med gubbansikte och ljus röd svans, vit huva och en yxa på axeln.
4. Fabeldjur med gubbansikte och ljusröda ben med bruna skor.

Travé III

Valvribborna

1. Flintskallig gubbe med grön tröja.
2. Gubbe med vit toppig hatt.
3. Gubbe med vita kläder och röd fågel ovanför.
4. Lipande gubbe med obscen formad väska.

Valvet

- 5–8. Åtta parvis placerade änglar i helfigur med text uppdelad på fyra språkband.
9. Vildman med klubba som rider på en annan vildman. (Under änglarna i NO.)
10. Man på skidor som skjuter ett djur som sitter i ett träd. (Under änglarna i SO.)
11. Vildman med vitt huvud och röd kropp, klubba på axeln. (Under änglarna i SV.)
12. Vildman, grå, med kort rött spjut. (Under änglarna i NV.)
13. Skapandet av Eva (1 Mos 2:22–24).
14. Syndafallet (1 Mos 3; jfr BP 10/k).
15. Jesus frestas av djävulen att göra stenar till bröd (Matt 4:1–11; Luk 4:3–4; jfr BP 10/k).
16. Påven Gregorius den store, en av de fyra latinska kyrkofäderna. (NÖ svickeln under Eva.)
17. Hieronymus, kardinal, en av de fyra latinska kyrkofäderna, med sin symbol, lejonet. (SÖ svickeln under Jesus frestas.)
18. Yttersta domen (Matt 25:31–46; 1 Tess 4:16 f; Upp 1:7 f; jfr BP 37/.r.) med två språkband vid änglarna, som blåser i lurliknande blåsinstrument, och två vid Kristus.
19. Profetbröstdbild.
20. Profetbröstdbild.
21. S:t Mikael som själavägare (jfr Job 31:6; Dan 5:27) (SV).

22. S:t Mikael i strid med djävlar. (NV)
23. Kyrkofader (biskop) med en vågskål ovanför.
24. Kyrkofader (biskop) med en djävul ovanför.
25. Jesse rot, dvs. profeter och Jesu anfäder framställda i ett "stamträd" (Jes 11:1 f; Rom 15:12).

Pilasterkapitäl

1. Figur med fyrfotakropp och grön mössa. (NO)
2. Två drakar med sammanslingrade halsar. (SO)

På sydväggen äldre målningsslager, kanske en *Credo*-svit (Trosbekännelsen).

Vapenhuset

Tunnvalvet och östra och västra väggarna

1. Längs valvhjässan röd slinga med rosor.

Tunnvalvets östsida

2. Johannes Döparen (Luk 1:57–80, 3:1–20).
3. S:ta Birgitta.
4. Den frommes och den världsliges bön med Kristus som Smärtoman.
5. Den världsliges hus.
6. Två stående figurer. Helgon?

Tunnvalvets västsida

7. Lyckohjulet.

Östra vägen

Äldre målningar.

Södra väggen

- 1a. Två gummor på kvastar på väg till Blåkulla med två djävlar.
- 1b. Överdjävulen tronar på smörtopt och skedar ut ur ett smörjhorn.

Västra väggen mot trapphuset

1. Djävul med hängbröst kärnar smör tillsammans med en gumma. En mjölkhare (bjära) sitter bredvid och spyr ut mjölk i ett kärl.

Södra väggen mot trapphuset

2. Tjuvmjölknigen. Djävul med ko jämte fragment av en mjölkhare.

Norra väggen

1. S:t Kristoffer.
2. Fragmentarisk mansgestalt med stav.
3. Fragment av ett ansikte.
4. Döden och jungfrun med varsin spegel.